

Bygland kommune

Steds- og næringsutvikling

Spennende muligheter – slik innbyggerne ser det

Oppsummering fra medvirkningsprosess, april 2021

AGDER
fylkeskommune

NORDIC
EDGE

Formål

Bygland kommune ønsker å bidra til en målrettet satsing på steds- og næringsutvikling i kommunen. I samarbeid med Agder fylkeskommune og innovasjonsklyngen Nordic Edge, er ambisjonen å identifisere konkrete innovasjons- og næringsutviklingsprosjekt som bygger på den spisskompetansen og de fortrinnene vi allerede har i Bygland, og de mulighetene vi har til å bruke ledig areal til å skape nye tilbud. Presteneset er ett slikt område som vi ønsker å utvikle i samarbeid med næringslivet og innbyggerne.

Gjennom digitale idéverksteder og en spørreundersøkelse utført av Distriktssenteret, har vi involvert både innbyggere, næringsliv, frivillige og kommuneansatte, for å kartlegge de viktigste utfordringene Bygland har i forhold til steds- og næringsutvikling, og for få nye innspill til hvordan vi kan løse disse.

Formålet med dette arbeidet er å identifisere håndfaste utviklingsprosjekter som kan lede til nye arbeidsplasser og flere innbyggere i kommunen. Vi ønsker rett og slett å gjøre Bygland til et enda bedre sted å bo, arbeide og besøke!

Fotograf: Sonja Lien Skjevraak

Fotograf: Sonja Lien Skjevraak

Bakgrunn

Kommuneplanens samfunnsdel slår fast at kommunen skal jobbe for at Bygland skal være en god stad å leve og virke gjennom å:

- være attraktiv for de som bor i kommunen, og for nye som vil flytte til
- legge til rette for nye arbeidsplasser og trygge de eksisterende
- ha gode vilkår for læring hele livet
- utvikle og satse på egne ressurser, egenart og kvaliteter
- ha gode veier og god digital infrastruktur

Dette prosjektet er ett av tiltakene som skal bidra til at disse målsettingene oppnås.

Vi tar her utgangspunkt i det Nasjonale veikartet for smarte og bærekraftige byer og lokalsamfunn, som Nordic Edge og Doga har utarbeidet. Vi vil utforske hvordan Bygland kommune kan bruke veikartet som en guide og et verktøy i sitt arbeid med å utvikle et smartere og mer bærekraftige lokalsamfunn.

Metodikken vil være tilnærmet lik den som benyttes i 'Rogalands-modellen', som inngår i Rogaland fylkeskommunes virkemiddelprogram, og som er spesifikt innrettet mot distriktskommuner. Den vil også ha klare likhetstrekk med den prosessen som vinnerne av Gnist-programmet gjennomgår, der Bygland som følgekommune også vil nyte godt av å følge dette løpet.

I begge disse programmene handler det om å ta tak i lokale utfordringer og snu disse til muligheter for nyskaping og innovasjon – med mål om å oppnå positive effekter både ift næringsutvikling og stedsutvikling/bolyst.

Proessen i Bygland vil ta opp i seg den utfordringen Bygland opprinnelig tok utgangspunkt i sin søknad til Gnist-programmet, hvor utvikling av nye boligmodeller på Presteneset-området var hovedfokus. Men vi vil også åpne opp for en noe bredere problemstilling, der vi ser en helhetlig utvikling av Presteneset i sammenheng både med andre målsettinger i kommuneplanens samfunnsplan. Vi ønsker også velkommen innspill fra innbyggerne som gjerne kan tenke seg å bringe også andre behov og utfordringer mht steds- og næringsutvikling i Bygland inn i diskusjonen.

Nordic Edge er engasjert som fasilitator og veileder for prosessen, og vil bistå Bygland med å 'oversette' veikartet til lokale forhold, for å få igangsatt ett eller flere innovasjonsprosjekter som kan gi flere arbeidsplasser, bidra til en positiv stedsutvikling og øke bolysten i Bygland kommune.

Fotograf: Kathe M. Kjetså

Proessen

Vi har lagt opp til en 'rett-på-sak' prosess som mulig, hvor vi bygger videre på de tanker Bygland allerede har gjort seg om utviklingsmuligheter og satsingsområder. Dette suppleres da med nye ideer og innspill som fremkommer gjennom prosessen, slik at en kan få mer kraft i arbeidet med å øke bo-, arbeids- og besøkslyst i Bygland kommune.

Proessen er således inndelt i tre faser:

Innsikt

- Kunnskap om Byglands utfordringer og fortrinn
- Kjennskap til mulige barrierer som må adresseres for å omsette tanker til handling
- Opprette kontakt med miljøer og personer som kan bidra til nytenking og innovasjon

Utsikt

- Identifisering av innovasjonspotensial og satsingsområder
- Forankring og engasjement innad i kommunen
- Påkobling av eksterne miljøer som kan bidra med kompetanse, kapital og gjennomføringsevne

Oppsikt

- Utvelgelse og igangsetting av konkrete prosjekter
- Finansiering og medvirkning
- Kommunikasjon/PR som stiller Bygland i et godt lys

Innsikt

Vi begynner med innsiktsarbeidet som er gjort. I tillegg til kunnskap om de foreliggende planene for utvikling som beskrives blant annet i kommuneplanen og i planene for Presteneset, så har vi gjennomført følgende:

- En innledende workshop med en ressursgruppe på 15 personer fra lokalt næringsliv og beboere i kommunen, samt representanter fra Bygland kommune og Agder fylkeskommune.
- En spørreundersøkelse i regi av Distriktssenteret og Nordic Edge, der 110 respondenter svarte på spørsmål om steds- og næringsutvikling i Bygland. De fleste bosatt i kommunen, men et 20-talls personer bidro også med et utenfra-inn perspektiv.
- Et idéverksted med rundt 50 deltakere fra både næringsliv, frivillig sektor, kommunen, politiske partier og 'vanlige' innbyggere.

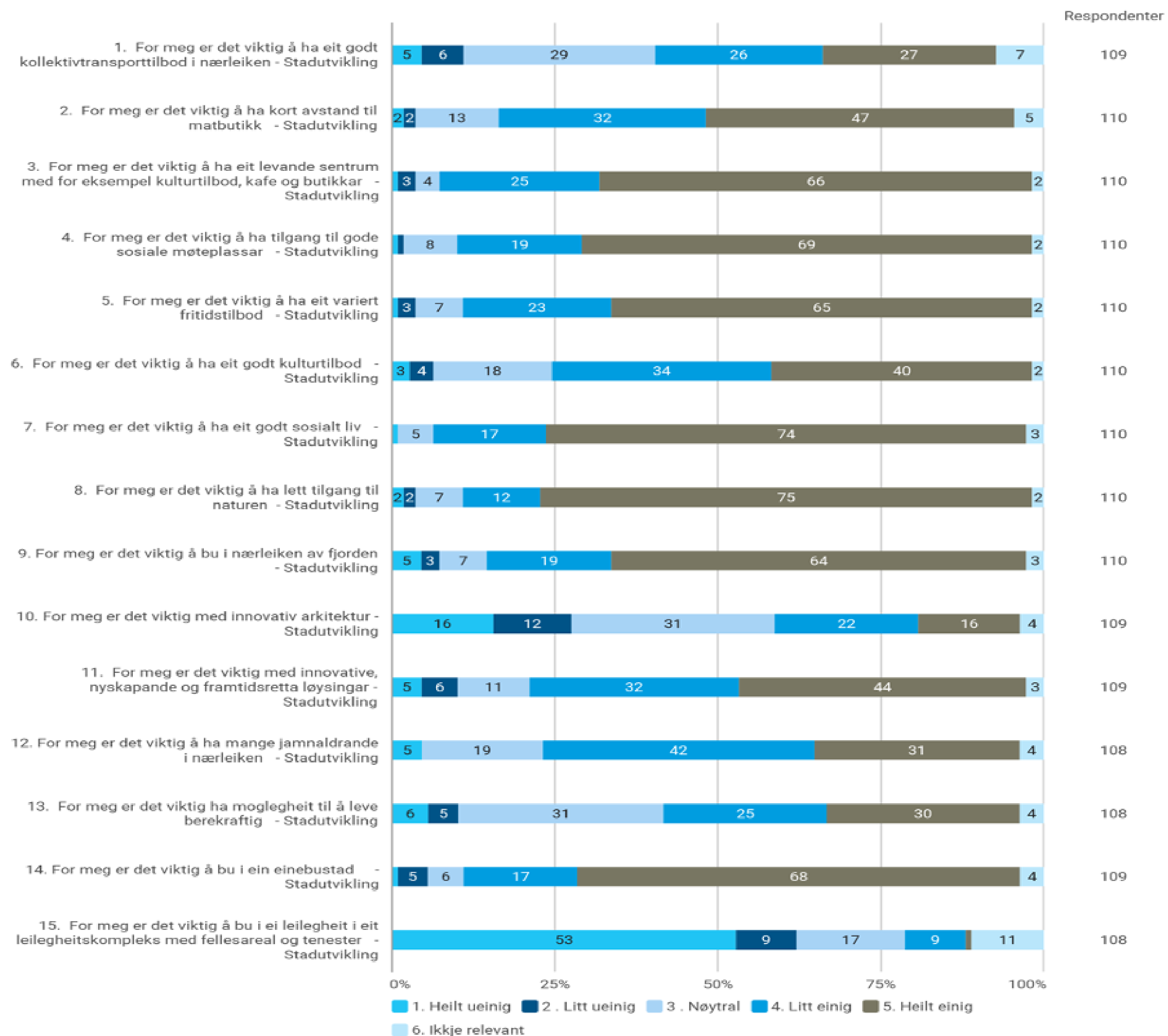
Oppsummering fra disse aktivitetene er inkludert som vedlegg til denne rapporten. Her vil vi nå presentere de viktigste funnene fra innsiktsarbeidet – som et grunnlag for å formulere utfordringer som kan peke oss i retning av konkrete steds- og næringsutviklingsprosjekter som vi vil anbefale at Bygland igangsetter.

Fotograf: Olav Skeie

Hva er viktigst for innbyggerne når det gjelder stedsutvikling i Bygland?

Denne oversikten fra spørreundersøkelsen gir oss en pekepinn på dette:

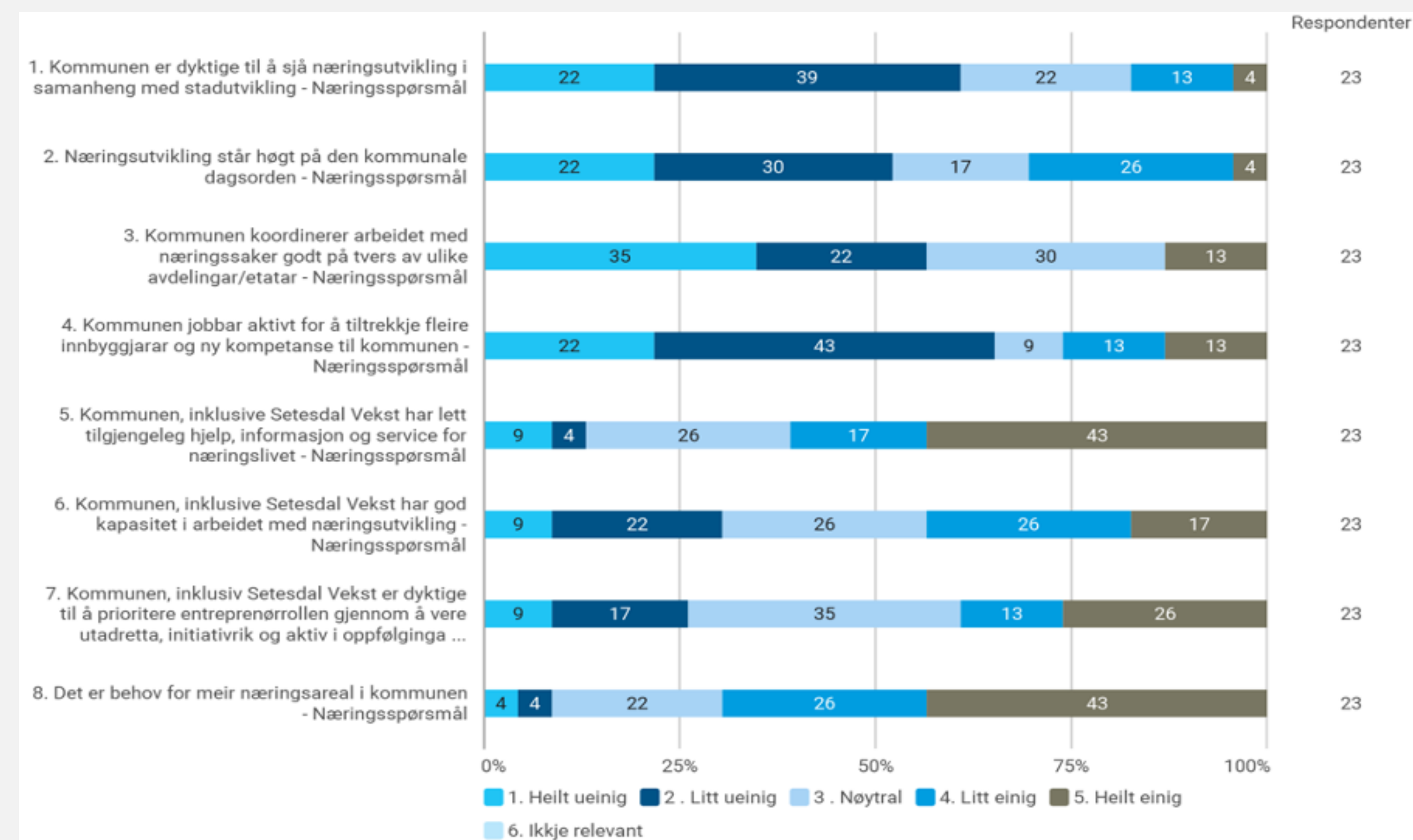
Svarene fra de drøyt 100 respondentene fremhever det sosiale aspektet som særdeles viktig; gode møteplasser, muligheten til å treffe andre mennesker og gjøre kjekke ting sammen. Folk ønsker sterkt å ha et levende sentrum med gode handels- og kultur- og fritidstilbud. Videre er nærheten og tilgangen til naturen også veldig viktig for mange.

Interessant ellers å merke seg at respondentene har en veldig klar preferanse for å bo i enebolig heller enn leiligheter. Så godt som ingen uttrykker ønske om å bo tettere og på mindre areal – et tankekors i forhold til utviklingen av Presteneset til boligformål. Bærekraft er heller ikke noe bygdelendingene er spesielt opptatt når en snakker om stedsutvikling. Ei heller innovativ arkitektur.

Hva synes innbyggerne om næringsutviklingsarbeidet i Bygland?

Slik svarte respondentene i spørreundersøkelsen på det spørsmålet:

Her er respondentene (som her kun består av representanter fra næringslivet) ganske samstemte i at kommunen kan bli flinkere til å tilrettelegge for næringsutvikling i Bygland. Temaet er ikke i tilstrekkelig grad på agendaen, den interne koordineringen kan bli bedre, og en bør bli mer bevisst på å se nærings- og stedsutvikling som to sider av samme sak.

Setesdal Vekst får i større grad et godkjent-stempel ift sin rolle som serviceinstans og tilrettelegger, men også her er det rom for forbedring. Respondentene fra næringslivet mener også at det trengs mer næringsareal for å sette fart på næringsutviklingen.

Våre viktigste utfordringer

Summen av innspill fra workshopen, spørreundersøkelsen og idéverkstedet, munner ut i et sett med utfordringer som oftest går igjen:

I Bygland må vi:

- **Utnytte våre naturgitte ressurser og fortrinn** på en bærekraftig og innovativ måte. Vi er ikke flinke nok til å utnytte naturressursene våre i verdiskapingsøyemed.
- **Styrke og dyrke vår egenidentitet.** Vi er for utydelige på våre egne fortrinn og kvaliteter. Markedsføring av Bygland må mye høyere på agendaen.
- **Prioritere samarbeid høyere,** både innad i Bygland, mellom kommune, næringsliv, hytteeiere og innbyggere, og på tvers av kommunegrensene. Service-/tjenestetilbudet til både egne innbyggere og tilreisende besøkende er for dårlig.
- **Jobbe for å få et mer variert arbeidsliv.**
- **Se utviklingen av Presteneset og kommunesenteret i sammenheng.** Korte avstander gjør at vi bør tenke mest mulig samlede og koordinerte stedsutviklingsgrep, der vi ser på hvordan disse kan gjensidig forsterke hverandre. Stikkord er sosiale møteplasser, handelstilbud, opplevelser aktiviteter, og utnyttelse av de flotte fjordmulighetene.

- **Legge bedre til rette for innflyttere, gründere og ildsjeler.** I dag er det for tilfeldig hvordan disse møtes og 'pleies' – her må vi jobbe mer planmessig for å ta vare på de gode initiativene og de spennende folkene.
- **Gi steds- og utvikling høyere prioritet innad i kommunen.** Og samtidig jobbe for å bli smidigere og raskere på saksbehandling og tilrettelegging for ny næringsvirksomhet.
- **Slutte å fokusere på det negative,** og heller diskutere muligheter framover som vi kan samarbeide om å realisere.
- **Involvere innbyggerne i større grad,** for å fremme en kultur for samarbeid og frigjøre/utnytte areal som kan åpnes opp for andre bruksmuligheter enn i dag.
- **Bli tydeligere på hva en kan tilby til spesifikke målgrupper** som for eksempel unge kvinner og småbarnsfamilier.

Fotograf: Sonja Lien Skjevraak

Utsikt

Når vi snakker om utsikt, så handler det altså om å identifisere innovasjonspotensial og satsingsområder med utgangspunkt i de utfordringene vi oppsummerte i forrige kapittel. Videre handler det også om hvordan vi kan forankre en forståelse internt i kommunen for behovet for å jobbe systematisk og målrettet med prosjekter/prosesser som kan resultere i positive effekter mht steds- og næringsutvikling i Bygland.

Også her har vi fått utrolig mange gode innspill fra deltakerne i idéverkstedene og spørreundersøkelsen. Dette er 'byglendingenes stemme', og en gjør klokt i å lytte til konstruktive forslag fra grasroten.

Vi presenterer i det følgende en oppsummering av det vi opplever som de beste og viktigste forslagene til steds- og næringsutviklingsprosjekter i Bygland.

Presteneset skal sette Bygland på kartet!

Presteneset ligger der som en uutnyttet perle. Det har i flere omganger vært gjort forsøk på å finne den meste modellen for utvikling av dette området, men det har så langt ikke munnet ut i helhetlige grep som har gitt de ønskede effekter.

Men det er fremdeles et sterkt engasjement rundt Presteneset. Da reguleringsplanen var ferdig i 2018, så var det en stor forventning om at nå skulle det skje noe – men her har en ikke klart å innfri. Med denne prosessen så har vi bygd opp forventningene på nytt og deltakerne har gitt oss mange gode innspill som i stor grad er i tråd også med både spørreundersøkelsen og innspillene som har kommet i forbindelse med revidering av kommuneplanen.

Her gjengir vi hovedpunktene som ble spilt inn i denne nye runden omkring mulighetene på Presteneset:

- Utnytt den fantastiske beliggenheten med umiddelbar nærhet til Byglandsfjorden.
- Skape arbeidsplasser basert på opplevelser knyttet til Presteneset
- Bruke arkitektur og design som identitetsbyggende elementer. Signalbygg? Helt nytt bolig- eller strandhyttekonsept?
- Tenke sirkularitet og bærekraft i alt vi gjør – og koble dette sammen med Tesla-ladestasjonen
- Tenke helårs-/sesongtilbud
- Gjøre gode koblinger til Bygland sentrum – ikke enten/eller, men både/og
- Gjøre Presteneset til 'stedet man ikke kan kjøre forbi'

I sum peker dette mot at en i større grad bør tenke helhetlig stedsutvikling der boligkonsepter og næringsaktivitet henger konseptuelt sammen med det naturbaserte. Mulige koblinger mot Bygland sentrum bør også utforskes nærmere.

Grunnleggende trenger også Presteneset et tydeligere konsept og en mer fengende historie om hva dette kan bli og bety for Bygland og byglendingene.

Bygland bør utnytte det momentet og de forventningene som nå er skapt, og jobbe tverrfaglig og med innbyggerne og næringsliv med på laget, for å konkretisere det innholdet og den historien en ønsker å bygge opp i tilknytning til Presteneset. Deltakernes innspill (hvorav mange kommer fra aldersgruppen unge voksne) bør få vesentlig betydning i videre planlegging og utbygging av Presteneset. Det handler om å ta innbyggerinvolvering på alvor, og lytte til behov og ønsker når det gjelder å tilrettelegge for neste generasjon, stimulere til økt bosetning og næringsutvikling, og hindre fraflytting.

Fotograf: Anders Martinsen/Setesdal - Noreg tett på

Bygland – naturlige opplevelser!

2

Bygland har alle forutsetninger for å utvikle et bredt spekter av naturbaserte aktiviteter – på naturens premisser.

Nettopp dette har blitt poengtert i alle de innspillene vi har fått fra innbyggerne i Bygland. I Bygland bør vi kunne:

- Se på helse og velvære i kombinasjon med flott natur som 'den nye oljen'
- Utvikle 'pakketilbud' med spennende aktiviteter knyttet til den flotte naturen; klatreløype, rekreasjonssenter, vannsport, 'rorbuer', turstier, 'gårdsdrømmen', tretopphytter, badestamper, hytteutleie og andre overnattingstilbud, kulturtilbud, jakt og fiske, serveringssteder, sykkelpark, lokale delikatesser m.m.
- Tenke tilpasning til alle typer brukergrupper; Bygland skal være best på mangfold og integrering, enten en snakker om alder, hudfarge, kulturbakgrunn, fysiske eller psykiske hemninger.

Bygland har store muligheter til å bli mer attraktiv både som bosted, arbeidssted og plass å besøke/feriere gjennom å koble sammen fysiske lokasjoner (som bl.a Presteneset) med naturbaserte tilbud og opplevelser – for alle typer mennesker!

Her ligger det et spennende potensial, som kan bygge videre på en del av de gode tilbudene som allerede finnes i dag, men som i for stor grad er preget av 'hver-mann-på-sin-tue'!

Dialog, samhandling og markedsføring: Det gode vertskapet

3

Innspillsprosessen har vist at innbyggerne i Bygland opplever at det er for lite dialog, samarbeid og samskaping mellom aktørene (kommune – næringsliv – innbyggerne). Kommunen må bli mer framoverlent ift nærings- og stedsutvikling, og også se etter muligheter til å øke servicegraden og redusere saksbehandlingstiden.

Men det gode vertskapet handler også om hvordan man markedsfører seg både overfor potensielle nye innbyggere, etablerere og besøkende/turister. Det er i dag vanskelig å skjønne hva Bygland byr på; tilbudene er for spredte og for lite koordinerte, og markedsføringen er for dårlig. En har heller ikke utforsket mulighetene som ligger i ny teknologi i forhold til å presentere Byglands kvaliteter som bo-, arbeids- eller besøkssted. Det mangler alt i alt en klar idé om hva Bygland er som merkevare.

Vi må bli flinkere til å løfte fram alle de gode kvalitetene Bygland har å by på, og her har Bygland kommune en fin mulighet til å vise at de ønsker å være en framoverlent og nytenkende samarbeidspartner, som tør å satse og som er gode til å lytte til, og samarbeide med, både grunneiere, gründere, frivillige, utbyggere, handelsstanden og alle andre gode, lokale krefter som ønsker å bidra til å skape et enda bedre hjemsted.

Fotograf: Anders Martinsen/Setesdal - Noreg tett på

Oppsikt

I det tredje trinnet i prosessen som skal lede til at Bygland blir en mer attraktiv kommune, handler det om å velge ut hvilke konkrete prosjekter en ønsker å gå i gang med. Da må finansiering og organisering adresseres, og en plan for gjennomføring må utarbeides. I denne planen vil kommunikasjonsstrategi også være et viktig kapittel, ettersom det å skape blest rundt Byglands spennende ambisjoner vil være et mål i seg selv.

Basert på gode medvirkningsprosesser har vi foreslått 3 prosjektsatsinger – som i tillegg til å være interessante hver for seg, vil virke gjensidig forsterkende dersom de ses i sammenheng.

Vi runder nå av denne første delen av prosessen hvor vi har kartlagt utfordringer og identifisert muligheter, med en oppfordring om at Bygland nå både på administrativt og politisk nivå i kommunen tar tak i de foreslåtte prosjektsatsingene, og gjør en konkret vurdering av hvordan en kan finansiere og organisere disse.

Bjarne Uldal
Nordic Edge
15. april 2021

